Adviescommissie Nationaal Groeifonds

Juni 2026

Advies reservering, voorwaardelijke toekenningen en significante wijzigingen

In de eerste, tweede en derde beoordelingsronde heeft de adviescommissie Nationaal Groeifonds bij verschillende projecten geadviseerd middelen te reserveren of voorwaardelijk toe te kennen. In april jl. hebben drie van deze projecten een aangepast plan ingediend bij de adviescommissie om aanspraak te maken op een reservering of voorwaardelijke toekenning. De adviescommissie heeft beoordeeld of de aanpassingen voldoende tegemoetkomen aan de gestelde voorwaarden. Daarnaast hebben vier projecten een significante wijziging voorgelegd aan de adviescommissie.

Op basis van deze beoordeling adviseert de adviescommissie om een tweetal projecten met een voorwaardelijke toekenning toe te kennen en het project met een reservering niet toe te kennen. Op de achterliggende pagina's zijn de adviezen van de adviescommissie weergegeven.

Het gaat om de volgende projecten die zijn beoordeeld:

Project	**Ronde**
BioBased Circular	3
LLO Katalysator	2
Nieuwe Warmte Nu	2
SolarNL	3
Toekomstbestendige Leefomgeving	2
POLARIS	3
Zero Emission Services	2

Inhoudsopgave

BioBased Circular 3
LLO Katalysator 5
Nieuwe Warmte Nu 8
SolarNL 10
Toekombestendige leefomgeving 12
POLARIS 14
Zero-Emission Services 16

BioBased Circular

Het programma BioBased Circular (BBC) is een Nationaal Groeifonds (NGF)-programma waaraan in een eerdere ronde 102 miljoen euro definitief is toegekend, met daarnaast een reservering van 236 miljoen euro. De hoofddoelstelling van BBC is het realiseren van een nieuwe, renderende bedrijfstak voor biogebaseerde kunststofmaterialen en -producten (biopolyesters zoals PEF, PLA en PHA) in Nederland. Dit ter versterking van het verdienvermogen en als antwoord op de klimaatopgave en milieuproblematiek.

De minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) verzoekt in overleg met het consortium het plan voor fase 2 goed te keuren en de gereserveerde middelen van 236 miljoen euro om te zetten in een definitieve toekenning.

Beoordeling voorwaarden
De adviescommissie stelt vast dat niet geheel aan de gestelde voorwaarden uit de Project Specifieke Afspraken (PSA) is voldaan en daarmee is er niet voldaan aan de voorwaarden. In haar eerdere advies uitte de adviescommissie zorgen over de voortgang van aanpalend beleid, dat een cruciale rol speelt om deze nieuwe industrietak van de grond te krijgen. Zij constateert nu dat deze zorg niet is weggenomen. Desondanks is dit plan voor fase 2 integraal en strategisch beoordeeld langs het NGF-analysekader, waarbij onafhankelijke experts zijn geconsulteerd.

Oordeel en advies

De adviescommissie adviseert **niet in te stemmen** met het verzoek om de gereserveerde 236 miljoen euro om te zetten in een definitieve toekenning. De commissie ziet echter wel waarde in de onderliggende ambitie en geeft de minister in overweging de nog beschikbare middelen uit fase 1 te benutten voor een fundamentele heroriëntatie van het programma.

Beoordeling per criterium
Hoewel de commissie de noodzaak van de transitie naar een groene, fossielvrije en circulaire chemische industrie onderschrijft en erkent dat de ontwikkeling van duurzame alternatieven voor fossiele grondstoffen en producten publieke ondersteuning kan rechtvaardigen, acht zij de focus op biopolyesters als voorgestelde oplossingsrichting onvoldoende overtuigend onderbouwd vanuit de geformuleerde doelstellingen.

Oordeel duurzaam verdienvermogen

Er ontbreekt een overtuigende marktpropositie (*market fit)* die zowel economisch perspectief biedt als invulling geeft aan de beoogde klimaat- en milieudoelstellingen. De commissie constateert dat een belangrijk deel van de voorgestelde activiteiten zich richt op markten die naar verwachting een nichekarakter zullen behouden. Hoewel dergelijke toepassingen commercieel interessant kunnen zijn en onderscheidende materiaalprestaties economische waarde kunnen creëren, is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat deze op termijn kunnen opschalen en een substantiële bijdrage kunnen leveren aan de klimaat- en milieuopgaven en die de gevraagde publieke investering zou rechtvaardigen.

Naast de economische motieven in relatie tot prestatie en markt, benadrukt de commissie dat de transitie naar een nieuwe grondstoffenketen valt of staat met afdwingbaar, normerend overheidsbeleid (zoals bijmengnormen of fiscale prikkels). Er zijn al vele visies maar er is op dit moment nog geen sprake van dergelijk (Europees) beleid dat een gegarandeerde vraag naar deze specifieke bioplastics creëert. Ook treden overheden vooralsnog niet op als *launching customer* en wordt er getwijfeld aan de effectiviteit van deze strategie. Het risico dat met publiek geld een aanbod wordt gecreëerd waar de markt niet om vraagt, is reëel.

De commissie beoordeelt het plan op het criterium duurzaam verdienvermogen als onvoldoende.

Oordeel strategische onderbouwing

De commissie komt tot het oordeel dat onvoldoende overtuigend is aangetoond dat de voorgestelde aanpak voor fase 2 zal leiden tot de beoogde maatschappelijke en economische effecten. De strategische focus is naar het oordeel van de commissie te sterk gericht op nichemarkten. De commissie had in deze fase van het plan ook meer betrokkenheid van grotere industriële bedrijven verwacht.

De adviescommissie erkent de urgentie van de klimaatopgave en de noodzaak om fossiele grondstoffen in de chemie uit te faseren. Zij constateert op basis van brede en uitvoerige expertconsultatie echter dat de door BBC gekozen, exclusieve focus op biopolyesters (zoals PLA en PHA) grote technologische en economische risico's met zich meebrengt.

De commissie stelt vast dat het huidige plan sterk gedreven wordt door een *technology push* (vanuit de wens om van fossiel af te stappen), in plaats van *market pull*. De beoogde biopolyesters bezitten veelal niet de fysieke en mechanische eigenschappen om op grote schaal te concurreren met bestaande en zeer effectief gebleken bulkplastics in functionele toepassingen. Hierdoor blijft de afzetmarkt naar verwachting beperkt tot relatief kleine, dure nichemarkten (zoals specifieke verpakkingen). Dit verhoudt zich niet tot de doelstelling van grootschalige CO2-reductie en milieuwinsten. De commissie mist de fundamentele en strategische verkenning en perspectief met betrekking tot grondstoffen en meer kansrijke alternatieven voor de korte termijn, zoals de inzet op *drop-in* biomoleculen of hoogwaardige recycling voor de bestaande chemische industrie.

Voor de commissie zou een scherpere marktfocus, een sterkere industriële inbedding, een bredere afweging van alternatieve routes naar verduurzaming en een explicietere aansluiting bij Europese beleidsontwikkelingen centraal moeten staan. Juist op dat Europese niveau ontbreekt het momenteel aan concrete, normerende wetgeving voor BioBased materialen, aangezien deze regelgeving nog in de onderzoeksfase verkeert en de lidstaten onderling verdeeld zijn.

De commissie beoordeelt het plan op het criterium strategische onderbouwing als onvoldoende.

Oordeel kwaliteit van het plan

De commissie stelt vast dat de relatie tussen de beoogde doelstellingen –waaronder klimaatwinst, vermindering van plasticvervuiling, strategische autonomie en versterking van het verdienvermogen– en de voorgestelde oplossingsrichtingen niet helder is. Daarbij bestaat twijfel of de gekozen materialen en toepassingen daadwerkelijk kunnen bijdragen aan de schaal en impact die nodig zijn om de beoogde maatschappelijke effecten te realiseren.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van het plan als onvoldoende.

Oordeel samenwerking en governance

De commissie heeft daarnaast zorgen over de samenstelling van het consortium. Zij mist een sterkere vertegenwoordiging van bedrijven. Gelet op de aard van de voorgestelde investeringen acht de commissie een nauwere betrokkenheid van relevante industriële partijen essentieel voor zowel de inhoudelijke koers als de marktvalidatie van het programma.

De commissie beoordeelt het plan op het criterium samenwerking en governance als matig.

Conclusie

De commissie onderkent de noodzaak van verduurzaming in de chemische sector en geeft de minister in overweging om deze verduurzaming te blijven ondersteunen. Daartoe zouden de nog niet bestede middelen uit fase 1 kunnen worden ingezet om het plan te herzien en beter te laten aansluiten bij de (industriële) marktrealiteit en de meer concrete Europese beleidsontwikkelingen.

LLO Katalysator

Het project LLO Katalysator is in 2022 toegekend tijdens de tweede beoordelingsronde van het Nationaal Groeifonds. Het project wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en heeft een looptijd van 2023 tot en met 2030. Het kabinet heeft op advies van de adviescommissie een totaalbedrag van 391,5 miljoen euro toegekend, waarvan 225 miljoen euro voorwaardelijk is toegekend.

LLO Katalysator heeft als doel de flexibiliteit en duurzame inzetbaarheid van werkenden te vergroten door de aansluiting tussen vraag vanuit de arbeidsmarkt en het aanbod van bij- en omscholing te verbeteren. Het project versterkt leven lang ontwikkelen (LLO) door samen met het bedrijfsleven en het mbo-hbo-wo onderwijs (publiek én privaat) krachtige, regionale samenwerkingsverbanden te bouwen. Deze samenwerkingsverbanden hebben zicht op de vraag naar kennis en vaardigheden vanuit het werkveld en vertalen dit snel in passende LLO-oplossingen, zoals scholingsaanbod, werkplekleren, modules en trainingen, voor werkenden en werkzoekenden.
Dit doet het programma door middel van vier samenhangende bouwstenen: i) verbeteren van de vraagarticulatie ten behoeve van inzicht in skills-behoefte vanuit de arbeidsmarkt, ii) bevorderen van de gezamenlijke ontwikkeling van nieuw LLO-aanbod dat aansluit op de vraag en de verschillende transities, iii) professionaliseren van LLO-uitvoeringsorganisaties, zoals onderwijs- en kennisinstellingen en iv) stimuleren van de leercultuur op de werkvloer en in de maatschappij.
De LLO Katalysator geeft daarmee een impuls aan het verhogen van de arbeidsproductiviteit en het versterken van de innovatiekracht van het bedrijfsleven.

De adviescommissie heeft destijds positief geadviseerd over het project vanwege het grote belang van LLO voor de wendbaarheid en duurzame inzetbaarheid van professionals en een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Ook was de commissie van mening dat dit voorstel veel onderwijsinstellingen ervan kan overtuigen steviger in te zetten op LLO en dat de regionale samenwerking met onder andere koepelorganisaties en regiopartijen kan zorgen voor een versnelling van LLO-activiteiten. De commissie vond het voorstel wel ambitieus. De voorgestelde fasering waarbij eerst wordt gefocust op de energie- en grondstoffentransitie vond de commissie passend. Dit stimuleert een lerende aanpak. Wel waren er enige twijfels over de effectiviteit van de beoogde LLO Radar, waarbij de commissie adviseerde hier eerst een pilot voor te doen. Als aandachtspunt is meegegeven om bij de governance en de uitvoering het van belang van een gelijkwaardige positie van publieke onderwijsinstellingen, private aanbieders én werkgevers goed te borgen, zodat vraag en aanbod in balans zijn.

Voor het resterende bedrag van 225 miljoen euro heeft de adviescommissie de volgende voorwaarden geadviseerd:

- Uit een evaluatie blijkt dat:
  - er duidelijke betrokkenheid is van werkgevers en private LLO-aanbieders in de uitvoering;
  - er voldoende resultaten zijn behaald in de eerste fase, in termen van zowel ontwikkeld aanbod als gebruik van dat aanbod.
- Een adequaat projectplan wordt opgesteld dat onder andere in gaat op:
  - de resultaten en succesfactoren uit de eerste fase;
  - een voorstel voor de governancestructuur;
  - keuzes voor de transities waar op ingezet gaat worden;
  - heldere KPI’s voor het vervolg, waaronder in ieder geval rond de aantallen LLO-oplossingen, aantallen deelnemers aan de LLO-oplossingen, aantallen deelnemende bedrijven, aantallen matches van deelnemers en bedrijven en benutting van de LLO-Radar terugkomen.
  - een gedegen aanpak voor de monitoring en evaluatie en een mechanisme om bij te sturen;
  - borging van de continuïteit van het programma, nadat de subsidie vanuit het Nationaal Groeifonds ophoudt.

Advies
De commissie adviseert het kabinet om 143,8 miljoen euro van de voorwaardelijke toekenning van 225 miljoen euro om te zetten in een definitieve toekenning voor de uitvoering van de volgende fase.

De adviescommissie adviseert de fondsbeheerders om met de ontvangend minister een evaluatiemoment af te spreken. Dit go/no-go moment houdt in dat het project begin 2028 onderstaande zaken adequaat heeft opgepakt om de impact van het NGF-project te optimaliseren:

- Ten eerste een betere monitoring en impactmeting, met name als het gaat om concreet inzicht in bereik van de doelgroepen en aantallen uiteindelijke gebruikers van de LLO-oplossingen. Een terugblik op de impact van fase 1, inclusief bereik en aantallen, is onderdeel van deze evaluatie.
- Ten tweede adviseert de adviescommissie om inzichtelijk te maken hoe LLO-oplossingen schaalbaar gemaakt kunnen worden, zodat verschillende regio's en partijen er gebruik van kunnen maken. Een aandachtspunt hierbij is het voorkomen van overlap tussen ontwikkelde LLO-oplossingen.

Advies LLO Katalysator (mln. €)		
Aangevraagd	Toegekend	Resterend voorwaardelijk
143,8 mln	143,8 mln	81,2 mln

Toelichting op het advies

De adviescommissie is positief over de gedegen en fijnmazige opzet van het project en de transparantie van het proces. Het programma loopt op schema, voert de activiteiten volgens plan uit en laat daarbij een lerende aanpak zien. Inmiddels zijn alle publieke onderwijsinstellingen bij één of meer van de ruim 100 LLO Katalysator projecten betrokken en zijn er ruim 150 LLO-oplossingen gerealiseerd. Meer dan 2.200 docenten en onderwijsmedewerkers hebben deelgenomen aan professionaliseringsactiviteiten. Deze resultaten uit de eerste fase vormen een solide fundament voor de volgende fase.

Een kanttekening bij de resultaten is dat het daadwerkelijk gebruik van het aanbod nog onvoldoende inzichtelijk is. Er is onvoldoende data over bereik en concrete gebruikers van de ontwikkelde LLO-oplossingen. Dit is voor de adviescommissie een belangrijk punt en dient in het vervolg te worden gecorrigeerd. Het bereik en aantal deelnemers verschilt per LLO-oplossing, aangezien de ontwikkelde oplossingen vraaggestuurd zijn en gebruik in de toekomst nog zal toenemen door opschaling. Hier is de adviescommissie zich van bewust. Dit neemt echter niet weg dat inzicht in beoogde en daadwerkelijk bereikte deelnemers en concreet aantoonbare relevantie voor de arbeidsmarkt essentieel zijn voor het bereiken van impact en daarom gemonitord moeten worden.

Het project laat zien dat het een impuls geeft aan regionale samenwerking op LLO, doordat er binnen een landelijk dekkend netwerk wordt samengewerkt tussen onderwijs, bedrijven, sectorpartijen en (regionale) overheden aan LLO-oplossingen voor het mkb die potentieel schaalbaar zijn. Inzicht in de haalbaarheid van daadwerkelijke opschaling is in dit stadium nog onvoldoende zichtbaar en moet verder geconcretiseerd worden in de volgende fase. Het gebruik van ontwikkelde LLO-oplossingen door verschillende bedrijven en/of in meerdere regio's is volgens de adviescommissie essentieel voor het daadwerkelijk bereiken van impact. Een positieve ontwikkeling is de intensieve samenwerking in de techniekbranche met het Aanvalsplan Techniek, waarbij de zes techniekbranches, het bedrijfsleven en de bedrijfsvakscholen van de branches zich verenigd hebben. Dit heeft geresulteerd in publiek-private samenwerkingen binnen hybride techniekcentra (htc's) als een van de belangrijkste opbrengsten van fase 1. Deze htc's vormen een stevig fundament voor verdere opschaling in de volgende fase.

In fase 1 heeft de LLO Katalysator zich gericht op het realiseren van de vier bouwstenen binnen de energie- en grondstoffentransitie. Onderdeel van fase 2 is uitbreiding naar andere transities. Hierbij focust het project zich op de strategische domeinen uit het Wennink-rapport (Digitalisering & AI, Life sciences & Biotechnologie, Veiligheid & Weersbaarheid, Energie- & Klimaattechnologie). De daadwerkelijke keuze voor inzet op een van deze transities ligt bij de regio's zelf, aangezien de vraagstukken per regio kunnen verschillen.

Uit de evaluatie door Technopolis blijkt dat in fase 1 naast een groot aantal onderwijsinstellingen weliswaar ook veel bedrijven zijn betrokken, maar dat het betrekken van het mkb en private aanbieders een uitdaging en belangrijk aandachtspunt blijft. Ook de Gateway review plaatst kanttekeningen bij de mate van betrokkenheid van bedrijven en de gelijkwaardige positie binnen de governance. Deze duidelijke signalen zijn door het project opgepakt in de uitwerking van fase 2. Gelijkwaardigheid en stevige betrokkenheid van het mkb vormen in de komende fase de kern. De adviescommissie benadrukt het belang van duurzaam commitment van het bedrijfsleven en een vraaggestuurde aanpak. Cofinanciering vormt daarbij een belangrijke graadmeter. Het is positief dat bedrijfsvakscholen (private onderwijsaanbieders) in grote mate betrokken zijn bij projecten in de regio. De adviescommissie is echter van mening dat het in voldoende mate betrekken van private onderwijspartijen een essentieel onderdeel is van duurzame impact en borging na de NGF-projectperiode en daarmee een punt van aandacht blijft.

Het project werkt samen met meerdere Groeifondsprojecten, waaronder Npuls, LLO Collectief, Groenvermogen en Opschaling Publiek Private Samenwerking. LLO Katalysator en Opschaling PPS zijn complementair, maar hebben ook overlap. Waar Opschaling PPS zich nadrukkelijk richt op bestaande publiek-private samenwerkingen met het mbo en de opschaling hiervan, ligt de focus van LLO Katalysator op de gehéle onderwijskolom (mbo-hbo-wo) en het creëren van een systeem en vraaggestuurde LLO-oplossingen. De adviescommissie wijst erop scherp te blijven op overlap en waar mogelijk de krachten te bundelen voor het vergroten van de impact op menselijk kapitaal op de arbeidsmarkt.

Aandachtspunten en adviezen bij toekenning
Bij de vervolgadvisering over de resterende voorwaardelijke middelen zal de adviescommissie in het bijzonder kijken naar het gebruik van de LLO-oplossingen, volgens de eerder gestelde voorwaarden. Om hier verder invulling aan te geven adviseert de adviescommissie om te komen tot een verbeterde, kwantitatieve impactmeting, met name als het gaat om concreet inzicht in het bereik en de uiteindelijke gebruikers van de ontwikkelde LLO-oplossingen. De commissie adviseert de fondsbeheerders om met de ontvangend minister af te spreken dat het project uiterlijk eind 2026 een plan van aanpak voor monitoring van fase 2 opstelt, waar duidelijk uit blijkt wat er gemeten wordt, waarom en hoe. Dit vraagt om aanscherping van KPI’s en eventuele aanpassing van de Theory of Change.

Met het oog op de doelmatige inzet van middelen adviseert de adviescommissie ook om inzichtelijk te maken hoe de LLO-oplossingen schaalbaar gemaakt kunnen worden, zodat verschillende regio’s en partijen er gebruik van kunnen maken. Een aandachtspunt hierbij is het voorkomen van overlap tussen ontwikkelde LLO-oplossingen.

LLO wordt zeker niet alleen door formeel bekostigde instellingen verzorgd. Nederland kenmerkt zich juist door een goed ontwikkelde markt van private (for profit en not-for-profit) aanbieders van LLO. De adviescommissie zou het zeer onwenselijk vinden als deze private sector geconfronteerd zou worden met oneerlijke concurrentie. De Adviescommissie adviseert daarom om oog te houden voor het level playing field tussen aanbieders en zal hier bij de volgende omzetting specifiek op letten.

De impact van dit project en duurzame borging van LLO binnen het werkveld en onderwijsinstellingen is sterk afhankelijk van flankerend beleid op het gebied van onderwijs en LLO. De adviescommissie is positief over de inzet van OCW op verankering van LLO als wettelijke taak voor het onderwijs, maar ook om via ander beleid LLO te bevorderen, zoals regelingen om LLO in het mkb te stimuleren en microcredentials. Ook is de adviescommissie positief over de bredere overheidsinzet vanuit de Nationale Talentstrategie die is gericht op het opleiden, aantrekken en behouden van talent voor het verkleinen van krapte op de arbeidsmarkt en het bevorderen van de innovatiekracht van Nederland.

Nieuwe Warmte Nu

Aan het NGF-programma Nieuwe Warmte Nu (NWN) van het ministerie van Economische Zaken & Klimaat (EZK) is in de tweede ronde 200 miljoen euro toegekend. NWN heeft als doel de aanleg van duurzame collectieve warmtesystemen te versnellen. Met twaalf vliegwielprojecten, zes innovatieprojecten en een leer- en ontwikkelprogramma wil het programma de onrendabele top financieren, de vraag organiseren, het uitvoeringstempo opvoeren en de kosten verlagen. De looptijd van het programma is van 2022 tot en met eind 2027.

Sinds de start van het programma is een aantal projecten gestopt of vertraagd, of zal de beoogde resultaten niet halen. Hieraan liggen verschillende oorzaken ten grondslag. De complexiteit van de projecten in de gebouwde omgeving is onderschat. De businesscase van veel projecten komt door kostenstijgingen en een tekort aan subsidies en garanties niet of slechts moeizaam rond. Daarnaast heeft de nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw) voor onduidelijkheid in het speelveld gezorgd, waarbij grote private partijen zich terugtrekken en de tariefregulering nog niet is uitgekristalliseerd. Door deze ontwikkelingen komen middelen vrij. Het gaat naar verwachting om een vrijval van 33,2 tot 42,7 miljoen euro.

De Minister van Klimaat en Groene Groei verzoekt de fondsbeheerders in overleg met NWN om:

1. De looptijd van het programma te verlengen van eind 2027 naar eind 2030.
2. De vrijgevallen middelen opnieuw te besteden. Dit wil NWN besteden aan de volgende punten:
    a. Verlenging van het leer- en ontwikkelprogramma;
    b. Aanvullende middelen voor lopende vliegwielprojecten;
    c. Middelen voor nieuwe (innovatie)projecten.

Dit verzoek bevat aanpassingen die raken aan de doelstellingen en de omvang van het NGF-programma en wordt gezien als een significante wijziging. Daarom wordt door de fondsbeheerders aan de adviescommissie gevraagd advies te geven over deze aanpassingen.

Advies
De adviescommissie adviseert gedeeltelijk in te stemmen met de voorgestelde significante wijziging. De commissie adviseert positief over de verlenging van de looptijd en over de inzet van middelen voor verlenging van het leer- en ontwikkelprogramma, en adviseert negatief over het herbesteden van de overige vrijgevallen middelen aan lopende en nieuwe projecten. De commissie constateert dat inzet van extra middelen maar een beperkt effect zou hebben op het versnellen van de aanleg van collectieve warmtenetten zolang de randvoorwaarden (tarifering en de uitwerking van de Wcw) niet helder zijn.

Toelichting op advies

1. Verlenging van de looptijd

De adviescommissie adviseert in te stemmen met de verlenging van de looptijd van eind 2027 naar eind 2030. De verlenging geeft het programma ruimte om de opgelopen vertraging in te halen en de afgesproken projectdoelen alsnog te realiseren. Daarnaast biedt de extra tijd gelegenheid om ervaring op te bouwen onder de gewijzigde omstandigheden in het warmtelandschap en om de geleerde lessen zorgvuldig te borgen. De adviescommissie hecht groot belang aan dit laatste: het goed vastleggen en overdraagbaar maken van de lessen uit het programma is wat haar betreft essentieel.

2. Herbesteding van de vrijgevallen middelen

2a. Verlenging van het leer- en ontwikkelprogramma

De adviescommissie adviseert positief over de verlenging van het leer- en ontwikkelprogramma. Het leren en delen van lessen is voor de adviescommissie van wezenlijk belang en dient stevig te worden belegd. De voorgestelde verschuiving van de focus van kennisontwikkeling naar disseminatie sluit hier goed bij aan en past binnen de doelstellingen van het NGF-programma. De adviescommissie verwacht dan ook dat NWN zich maximaal inspant om de lessen uit het programma actief en breed te delen. Op die manier komen de opgedane inzichten ten goede aan de bredere warmtetransitie en aan vraagstukken zoals netcongestie.

2b. Aanvullende middelen voor lopende vliegwielprojecten

De adviescommissie adviseert negatief over de inzet van aanvullende middelen voor lopende vliegwielprojecten, op grond van de volgende overwegingen:

- De verwachte impact van de (meeste) aanvullende middelen is beperkt. De extra inzet leidt naar het oordeel van de adviescommissie tot onvoldoende meerwaarde in verhouding tot de omvang van de gevraagde middelen.
- Voor de financiering van dit type projecten zijn inmiddels generieke subsidie-instrumenten beschikbaar gekomen, waaronder de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS), de Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG) en de Garantieregeling Warmtenetten (GRW). Deze instrumenten kunnen in de benodigde financiering voorzien, waardoor aanvullende inzet van NWN-middelen niet de aangewezen route is.

2c. Middelen voor nieuwe (innovatie)projecten

Over de inzet van middelen voor nieuwe (innovatie)projecten adviseert de adviescommissie negatief, op grond van de volgende overwegingen:

- Een onafhankelijke review van Ecorys over NWN wijst erop dat een nieuwe ronde innovatieprojecten naar verwachting weinig zal opleveren.
- Een nieuwe ronde innovatieprojecten past niet binnen het resterende tijdsbestek van het programma. De doorlooptijd die voor dergelijke projecten nodig is, verhoudt zich slecht tot de looptijd tot eind 2030.
- De impact van deze projecten is op dit moment nog niet onderbouwd.

In plaats van het besteden van de vrijgevallen middelen aan lopende en nieuwe projecten ligt het meer voor de hand om te onderzoeken hoe NWN zich moet positioneren ten opzichte van de inmiddels beschikbare generieke instrumenten en organisaties, en welke specifieke meerwaarde het programma in het veranderde warmtelandschap nog kan toevoegen.

Tot slot wil de adviescommissie benadrukken dat de warmtetransitie alleen kan slagen wanneer deze wordt ondersteund met stabiel en samenhangend beleid. Heldere kaders, onder meer voor de tariefregulering, de uitwerking van de Wet collectieve warmte, en structurele financiering zijn daarbij onmisbaar, net als stevige betrokkenheid vanuit gemeenten. Niet alleen voor het succes van programma's als NWN, maar ook voor de bredere ambities in de warmtetransitie.

SolarNL

SolarNL is een NGF-project van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) waaraan in de derde ronde 135 miljoen euro voor fase 1 is toegekend. Het project zet in op de creatie van een Nederlands innovatie-ecosysteem voor de ontwikkeling en industrialisatie van nieuwe duurzame technologieën voor energie uit zonlicht, en om hiermee verdienvermogen voor Nederland voor de komende decennia te genereren.

In 2025 heeft de adviescommissie geadviseerd om de NGF-middelen voor fase 2 en fase 3 niet toe te kennen; dit advies is door het kabinet overgenomen. Hierdoor is de scope van het SolarNL project gereduceerd. Door het vervallen van fase 2 en fase 3, en de gevolgen daarvan voor fase 1, blijft 63 miljoen euro van de eerder toegekende middelen voor fase 1 onbesteed. Immers een deel van de voor fase 1 geplande activiteiten kan zonder perspectief op fase 2 en 3 niet langer doelmatig worden uitgevoerd.

Het ministerie van EZK heeft samen met het SolarNL-bestuur een herzien plan ingediend om de onbestede middelen via een alternatieve impactroute alsnog voor de zonnesector in te zetten. Omdat dit herziene plan aanpassingen bevat die een wijziging van de oorspronkelijke doelstellingen van het SolarNL-programma tot gevolg hebben, wordt dit verzoek gezien en beoordeeld als een significante wijziging. Daarom wordt door de fondsbeheerders aan de adviescommissie gevraagd advies te geven over deze voorgestelde wijzigingen.

De minister van EZK verzoekt de fondsbeheerders om middelen te blijven inzetten op:

1. programmalijn 1 (silicium heterojunctie (HJT) PV-technologie maar dan niet in de conventionele markt waar markttractie uitbleef maar in de nichemarkt van ruimtevaarttoepassingen;
2. programmalijn 2 (perovskiet zonnefolies) waarin materiaal- en productietechnologie wordt ontwikkeld om zelfstandig maar ook in combinatie met bestaande PV-zonnecellen te worden gebruikt om het rendement van zonne-installaties te optimaliseren;
3. ecosysteem ontwikkeling en human capital.

Advies
De adviescommissie adviseert gedeeltelijk in te stemmen met de voorgestelde significante wijzigingen. De commissie adviseert positief over de inzet van middelen voor programmalijn 2 (perovskiet zonnefolies) en de daarmee gepaard gaande impuls aan zowel het ecosysteem als human capital, en ze adviseert negatief over het besteden van middelen aan programmalijn 1 (silicium HJT PV-technologie voor ruimtevaart toepassingen).

Toelichting op advies

1. *Silicium HJT PV-technologie voor ruimtevaart toepassingen*

De adviescommissie adviseert niet in te stemmen met het voorstel om middelen te blijven inzetten op programmalijn 1. De wijzigingen in programmalijn 1 ten opzichte van het oorspronkelijke plan betreffen voornamelijk een verschuiving in de markt. De eerder beoogde conventionele markt waarin geen tractie werd gevonden, is vervangen door een focus op de specialistische nichemarkt van ruimtevaarttoepassingen (SpacePV). Snelle valorisatie en industrialisatie wordt beoogd via het herstarten en aanpassen van een bestaande productielijn in een fabriek buiten Nederland binnen Europa, waarmee zodoende in afzienbare tijd marktconcurrentie moet worden gerealiseerd. Echter, de nichemarkt voor SpacePV onderscheidt zich door lage volumes en hoge prestatie-eisen, terwijl de marktkansen met name buiten Europa liggen (met name in Noord-Amerika; Europa heeft een klein marktaandeel van ongeveer 6%). Tegen deze context acht de commissie de kansen onvoldoende aannemelijk en concludeert ze dat het plan te ver af ligt van de oorspronkelijke doelstellingen van SolarNL: de creatie van een Nederlands innovatie-ecosysteem voor de ontwikkeling van duurzame technologieën voor energie uit zonlicht.

2. Flexibele perovskiet zonnefolies

De adviescommissie adviseert positief over het voorstel om middelen in te zetten op programmalijn 2. Door te blijven inzetten op de ontwikkeling van flexibele perovskiet-zonnefolies ontstaan kansen om, gezamenlijk met Japan en het Verenigd Koninkrijk, een koplopers groep te vormen en deze koppositie te verwerven in deze opkomende en veelbelovende markt. Het materiaal en bijhorende toepassingen en productietechnologie biedt kansen om het rendement van lichtenergie te verhogen en de prestaties van zonnecellen verder te optimaliseren. Dankzij hun lichte gewicht en flexibiliteit kunnen perovskiet-zonnefolies worden toegepast op locaties waar traditionele zonnepanelen minder geschikt of niet toepasbaar zijn. Daarnaast bieden ze door hun eenvoudige verwerkbaarheid, bijvoorbeeld door deze op bestaande zonnepanelen aan te brengen, kansen voor prestatieverbetering van bestaande zonne-energiesystemen.

Nederland beschikt zowel over hoogwaardige expertise op het gebied van perovskiet-materiaal en technologie als ook de industriële kennis en ervaring op het gebied van folieproductietechnologie, bij zowel kennisinstellingen als bedrijven. Dit biedt een uitstekende basis en uitgangspositie om een ecosysteem rond perovskiet-zonnefolies verder uit te bouwen.

Vanuit het oogpunt van valorisatie adviseert de commissie om, ondanks de nog aanwezige wetenschappelijke en technologische uitdagingen, de betrokken marktpartijen zoveel mogelijk de trekkende rol te geven en ontbrekende kennis gericht bij de betrokken kennisinstituten en universiteiten op te halen. Daarnaast adviseert de commissie EZK om voor de bedrijven die in deze programmalijn meedoen en al omzet genereren of dicht(er)bij de commercialisatie-fase zitten, om te verkennen of de NGF-middelen kunnen worden ingezet in de vorm van eigen vermogen of een lening. Omdat er ook bedrijven deelnemen uit buurlanden, die niet direct vervangbaar zijn en significant profiteren, adviseert de commissie om te kijken naar vormen van co-financiering of in-kind bijdragen door deze buitenlandse partners.

Toekombestendige leefomgeving

Toekomstbestendige Leefomgeving richt zich op het toekomstbestendig maken van de gebouwde omgeving door versnelling van innovatie en samenwerking in de bouw- en infrasector. Brede consortia werken binnen het project samen aan circulaire, biobased en datagedreven oplossingen die in de praktijk worden getest en opgeschaald.

Het voorstel voor Toekomstbestendige Leefomgeving is in de tweede ronde van het Nationaal Groeifonds ingediend. De adviescommissie heeft begin 2023 besloten tot een onvoorwaardelijke toekenning van 60 miljoen euro en een voorwaardelijke toekenning van 40 miljoen euro.

De eerste fase van het project liep van 2023 tot het voorjaar van 2026. In deze fase bestond het project uit drie consortia: 1) Gebouwen, 2) Infra, en 3) Ecosysteem. Eind 2025 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een omzettingsverzoek ingediend. Op verzoek van de adviescommissie heeft BZK in april 2026 aanvullende stukken ingediend voor een gevraagde omzetting van 31,3 miljoen euro van de voorwaardelijk toegekende 40 miljoen euro.

De gevraagde middelen zijn bedoeld voor financiering van fase 2. Fase 2 richt zich op deze zes opschalingsketens waarin de combinatie van maatschappelijke urgentie, economische potentie en beleidsaansluiting het grootst is. Het betreft een selectie van deelprojecten binnen Toekomstbestendige Leefomgeving die zijn geherstructureerd in zes opschalingsketens:

1. Biobased bouwsystemen als nieuwe industriële standaard
2. Industriële renovatiesystemen
3. Circulaire gevels als modulaire bouwcomponenten
4. Circulaire wegverhardingen via datagedreven onderhoud
5. Toekomstbestendige bruggen met digitalisering en industriële standaardisatie
6. Tijdloze grachten als stedelijke onderhoudssystemen

Binnen deze opschalingsketens worden innovatie, industrialisatie, digitalisering en verduurzaming in samenhang opgepakt, zodat daadwerkelijke marktintroductie en de eerste opschaling kan plaatsvinden.

Advies
De adviescommissie van het Nationaal Groeifonds heeft het omzettingsverzoek voor het project Toekomstbestendige Leefomgeving beoordeeld. Op basis van deze beoordeling adviseert de adviescommissie het kabinet om 31,3 miljoen euro van de voorwaardelijk toegekende middelen om te zetten in een onvoorwaardelijke toekenning. Een bedrag van 8,7 miljoen euro blijft voorwaardelijk toegekend. Dit bedrag is grotendeels voorzien voor twee deelprojecten met betrekking tot datagedreven beheer en onderhoud en digitale basisinfrastructuur. Voor beide investeringen is een go/no-go besluit gepland voor het eerste kwartaal van 2027.

Advies Toekomstbestendige Leefomgeving (mln. €)		
Aangevraagd	Toe te kennen	Resterend voorwaardelijk
31,3 miljoen	31,3 miljoen	8,7 miljoen

Toelichting op het advies

De adviescommissie concludeert dat Toekomstbestendige Leefomgeving met een toereikende verantwoording van fase 1 en een scherper strategisch plan voor fase 2 een voldoende overtuigende basis heeft gelegd voor continuering. Het programma heeft een succesvolle inhoudelijke herijking ondergaan: er is scherp geselecteerd op kansrijke innovaties, geclusterd in zes opschalingsketens die goed aansluiten bij de systeemopgaven in de bouw- en infrasector. Deze focus en prioritering vormen een stevige basis en vergroten de kans op realisatie van concrete impact in fase 2.

De adviescommissie waardeert het dat de departementen BZK en IenW de coördinatie van het project nadrukkelijk naar zich toe trekken. Deze versterkte sturing borgt een stevige inbedding van de programmaresultaten in (toekomstig) beleid. Door deze nauwe verbinding tussen innovatie en beleidsvorming kan de uiteindelijke impact van Toekomstbestendige Leefomgeving significant worden vergroot.

De adviescommissie hecht eraan dat in de volgende fase sterker wordt ingezet op zichtbaarheid en communicatie over de tastbare resultaten. In het bijzonder acht de commissie het van belang dat in de komende jaren concreet en kwantitatief zichtbaar wordt wat het programma oplevert, bijvoorbeeld in aantallen gerealiseerde toepassingen, opschalingsstappen en herhaalbare voorbeelden. Dit is essentieel om aan de gehele sector te laten zien wat mogelijk is en opdrachtgevers te bewegen de ontwikkelde innovaties actief uit te vragen, zodat de programmaresultaten ook na afloop van de looptijd beklijven.

Om de monitoring van de resultaten mogelijk te maken ziet de adviescommissie graag dat de KPI's en mijlpalen van het programma verder geconcretiseerd en verfijnd worden. Graag ziet de commissie dat er per opschalingsketen op kwartaalbasis wordt gerapporteerd over de voortgang. Daarmee ontstaat de benodigde sturingsinformatie om tijdig bij te sturen.

Ten aanzien van de governance waardeert de adviescommissie de stappen die de departementen BZK en IenW zetten om hun beheerrol te versterken, met contactpersonen per opschalingsketen en een centrale projectcoördinator vanuit BZK met voldoende capaciteit.

Ten aanzien van de huidige governance binnen het programma ziet de adviescommissie een reëel risico in de versnippering van verantwoordelijkheden om realisatiekracht te borgen. Juist die realisatiekracht acht de adviescommissie essentieel om komende jaren impact te realiseren. Nu het programma in fase 2 sterker wordt gericht op concrete opschaling en realisatie, acht de commissie het van belang dat ook binnen het consortium helder is wie eindverantwoordelijk is voor de gezamenlijke resultaten. De commissie adviseert daarom om binnen het consortium één persoon of orgaan een expliciet en stevig mandaat te geven om te sturen op de resultaten van de zes opschalingsketens, met beslissingsbevoegdheid over prioritering, voortgang en bijsturing, en met duidelijke aanspreekbaarheid voor het behalen van de mijlpalen.

Voorwaarden voor resterende middelen

Voor de omzetting van de resterende 8,7 miljoen euro zal de adviescommissie naast de inhoud van de nieuwe deelprojecten nadrukkelijk ook de voortgang van het bredere programma betrekken. Daarbij zal de adviescommissie, in het verlengde van de eerder gestelde voorwaarden, kijken naar:

1. **Concretisering van de monitoring:** Er liggen geconcretiseerde KPI’s en mijlpalen per opschalingsketen en deze zijn opgenomen in de projectspecifieke afspraken tussen Fondsbeheer en BZK. Daarnaast is er een systematiek van kwartaalrapportages geïmplementeerd.
2. **Voortgang op resultaten:** Per opschalingsketen is aantoonbare voortgang geboekt, uitgedrukt in concrete aantallen en opschalingsstappen. In de rapportages dient expliciet te worden gereflecteerd op de mate waarin (publieke) launching customers actief zijn aangehaakt en gecommitteerd.
3. **Strategische plannen:** Voor de twee resterende deelprojecten dienen kwalitatief hoogwaardige strategische plannen te worden opgeleverd, inclusief scherp gedefinieerde doelstellingen en een overzicht van de te behalen mijlpalen en KPI’s.

Daarnaast adviseert de adviescommissie aan fondsbeheer nadere afspraken te maken met de ontvangende minister over:

1. **Governance**: Het aanwijzen van één aanspreekpunt binnen het consortium dat verantwoordelijk is voor de voortgangsrapportage per opschalingsketen en als eerste aanspreekbaar is bij achterblijvende resultaten.
2. **Beleidsmatige inbedding en regie:** Het periodiek inzicht geven in de vorderingen rondom de structurele verankering van programmaresultaten in beleid, inclusief een reflectie op de effectiviteit van de eigen regievoering over het programma.

POLARIS

Het programma POLARIS is een Nationaal Groeifonds (NGF)-programma waaraan in de derde ronde 101,7 miljoen euro voorwaardelijk is toegekend. In maart 2024 heeft er een omzetting plaatsgevonden waarin de voorwaardelijke middelen onvoorwaardelijk zijn toegekend.

De doelstelling van de POLARIS-propositie is de ontwikkeling van geavanceerde radiofrequentietechnologie (RF) ter versterking van het Nederlandse verdienvermogen en de strategische autonomie. Oorspronkelijk was het programma opgebouwd rondom drie strategische waardeketens: Gezondheidszorg, Defensie-industrie en Telecommunicatie.

De marktomstandigheden en strategische prioriteiten van enkele Nederlandse partijen binnen het consortium zijn sinds het indienen van het oorspronkelijke plan gewijzigd. Daarom heeft het ministerie van Defensie de fondsbeheerders namens het consortium gevraagd om enkele wijzigingen in het project te mogen doen, te weten:

- Een vierde waardeketen aan het programma toe te voegen: Autonome Systemen, met een specifieke focus op *High-Resolution imaging for automotive radar*.
- De beoogde activiteiten binnen de resterende Telecommunicatie-waardeketen te verleggen van basestations naar *short-range data communicatie* (Wi-INT).
- Circa 4,8 miljoen euro (oorspronkelijk gereserveerd voor telecom-demonstrators en research) binnen de bestaande begroting te verschuiven naar de ontwikkeling van demonstrators en PhD-onderzoeken binnen de nieuwe waardeketen. Het totale NGF-budget en de budgetten per programmalijn blijven ongewijzigd, en er is geen sprake van verzonken kosten.

Dit zijn aanpassingen die raken aan de doelstellingen van het project en worden gezien als een significante wijziging. Daarom wordt de Adviescommissie gevraagd advies te geven over deze aanpassingen.

Advies
De Adviescommissie adviseert de fondsbeheerders in te stemmen met de voorgestelde significante wijziging. De voorgestelde wijziging is inhoudelijk te begrijpen en het bijsturen op basis van marktomstandigheden en/of strategische keuzes ziet de Adviescommissie als positief. De technologische en wetenschappelijke waarde van het POLARIS programma staat niet ter discussie, maar de aandacht voor kennisdeling, ecosysteemontwikkeling en valorisatie blijft voor de Adviescommissie een punt van aandacht.

De Adviescommissie benadrukt dat een breed en open ecosysteem van belang is. Zij zal in het kader van haar rapportage over de voortgang van dit NGF-project het ministerie van Defensie dan ook om een nadere toelichting vragen hoe dit wordt gestimuleerd in samenwerking met het consortium en op welke wijze dit is of wordt uitgewerkt en geconcretiseerd. De Adviescommissie zal hier ook specifiek aandacht aan besteden bij haar volgende werkbezoek.

Toelichting

1. Inhoudelijke verschuiving en toevoeging waardeketen

De Adviescommissie staat positief tegenover de inhoudelijke en strategische koerswijziging. De commissie erkent dat de markt voor *automotive radar* wereldwijd groeit en dat Nederland hierin een leidende positie inneemt. Het verschuiven van de focus naar autonome systemen en Wi-INT is vanuit het perspectief van het Nederlandse verdienvermogen een logische stap om in te spelen op technologische en economische ontwikkelingen.

Daarnaast constateert de commissie dat de fundamentele technologische uitdagingen (zoals hoge warmtedissipatie en complexe systeemintegratie bij extreem hoge frequenties) generiek van aard zijn. De kennis die wordt opgedaan binnen de automotive sector is daardoor complementair en waardevol voor de andere applicatiegebieden binnen POLARIS, zoals medische beeldvorming (MRI) en defensieradars.

2. Borging van publieke waarde en een open ecosysteem

Hoewel de commissie de technologische insteek onderschrijft, benadrukt zij dat de inzet van publieke NGF-middelen in een sector die reeds een commercieel speerpunt is van een grote private partner (NXP), onomstotelijk moet bijdragen aan brede ecosysteemvorming. Het programma zou niet moeten fungeren als een gesloten R&D-traject. Daarom adviseert de adviescommissie aan de fondsbeheerders om in overleg te treden met de ontvangend minister over de volgende aandachtspunten:

- **Schriftelijke toelichting ecosysteem:** de adviescommissie adviseert het departement op korte termijn (vóór 17 juli) een schriftelijke uiteenzetting van het consortium aan te leveren waarin de ecosysteemontwikkeling concreet wordt uitgewerkt. Hierin wordt inzichtelijk gemaakt welke unieke competenties het Nederlandse bedrijfsleven en de kennisinstellingen in dit domein bezitten om internationaal voorop te blijven lopen, welke onmisbare expertises nog ontbreken, en hoe het consortium deze specifiek in Nederland gaat ontwikkelen of aantrekken. Het consortium toont aan hoe het huidige gesloten netwerk zich actief zal openstellen voor nieuwe Nederlandse toetreders (waaronder het mkb) en op welke wijze de ontwikkelde intellectuele eigendommen (IP) lokaal worden geborgd en gedeeld.
- **Vastlegging in de PSA:** de adviescommissie adviseert de actieve, open ecosysteemontwikkeling en de activiteiten die op dit gebied worden ondernomen vast te leggen in de Project Specifieke Afspraken (PSA).

Zero-Emission Services

Aan het NGF-project Zero-emissie binnenvaart batterij-elektrisch en het bijbehorende programma Zero Emission Services (ZES-programma) van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is in de tweede ronde 50,2 miljoen euro toegekend. De doelstelling van het NGF-project en het ZES-programma is om middels de ZES-infrastructuur binnenvaartschepen emissieloos te laten varen met behulp van modulaire energiecontainers om hiermee een dringend gewenste systeemwijziging in deze sector te bewerkstelligen om emissies te verlagen.

Het aantal schepen dat bereid is gebleken over te stappen op elektrisch varen is aanzienlijk lager dan bij de toekenning van NGF-middelen in 2022 werd verwacht. Daarom verzoekt de Minister van IenW de fondsbeheerders om:

1. De doelstelling van het ZES-programma voor het aantal schepen dat gebruikmaakt van de ZES-infrastructuur bij te stellen van 45 schepen in 2026 naar een inspanningsverplichting van 10 schepen in 2028.

2. Onbenutte batterijcontainers in te zetten voor alternatieve toepassingen, zoals logistiek, e-mobiliteit en andere energie-intensieve toepassingen (bijvoorbeeld in de bouw en voor walstroom). Voor deze alternatieve inzet is een aanvullende kapitaalinvestering van 2 miljoen euro nodig. Het verzoek is om deze investering te bekostigen met NGF-middelen.

Dit verzoek bevat aanpassingen die raken aan de doelstellingen van het NGF-project en worden gezien als een significante wijziging. Daarom wordt door de fondsbeheerders aan de adviescommissie gevraagd advies te geven over deze aanpassingen.

Advies
De adviescommissie adviseert niet in te stemmen met de voorgestelde significante wijziging.

Toelichting

1. Bijstelling doelstelling ZES

De adviescommissie adviseert niet in te stemmen met de verlaging van de programmadoelstelling voor het aantal om te bouwen schepen. Zij onderschrijft onverminderd het belang van de verduurzaming van de binnenvaart maar is van oordeel dat bij een doelstelling van 10 schepen het toegekende bedrag van 50,2 miljoen euro niet langer in een redelijke verhouding staat tot de beoogde impact van het programma.

In plaats van het verlagen van de doelstelling adviseert de adviescommissie aan de fondsbeheerders om in overleg te treden met de Minister van IenW over een alternatief plan voor de toekomst van het NGF-programma. Hierbij beveelt de adviescommissie aan om de volgende overweging in het overleg mee te nemen:

- Nieuwe investeringen in laadinfrastructuur zoals batterijcontainers en laadstations zouden tijdelijk gepauzeerd kunnen worden en weer worden hervat zodra het aantal deelnemende schepen substantieel is toegenomen.

2. Alternatief gebruik van batterijen

De adviescommissie staat in beginsel positief tegenover het voornemen van het consortium ZES om in het kader van het ZES-programma onbenutte batterijen tijdelijk voor alternatieve toepassingen in te zetten, mede om aanloopverliezen te beperken.

De adviescommissie adviseert echter negatief over het voorstel om de hiervoor benodigde investering te financieren met NGF-middelen. Het alternatieve gebruik van batterijen draagt namelijk niet rechtstreeks bij aan de doelstelling waarvoor de NGF-bijdrage is toegekend.

Bovendien is het alternatieve gebruik mede bedoeld om aanvullende inkomsten voor het consortium ZES te genereren. Volgens de adviescommissie is het daarom passend dat de investering wordt bekostigd door de aandeelhouders van dit consortium, aan wie de uiteindelijke inkomsten ook ten goede zullen komen.